

1. ATTITYDER OCH VÄRDEN

I ett av mina argument (2001: 40–2) för att tings intrinsikala värde kan analyseras i termer av det intrinsikala värdet av något faktum rörande tinget utgår jag från ett antagande liknande det som Wlodek Rabinowicz och Toni Rønnow-Rasmussen i sin replik säger sig utgå ifrån: att det att vara värdefullt i sig ”är att påkalla en lämplig positiv respons (attityd, beteende)” (2001: 50). Jag tänker mig vidare att om någon respons eller attityd har en obestridlig analytisk relation till någots värde så är det relationen att rätteligen sätta värde på detta. Mer precist uttryckt: att X är intrinsikalt värdefullt är logiskt ekvivalent med att det är riktigt att sätta värde på X i sig.

Nästa steg i mitt argument består i att försöka visa att attityden att sätta värde på (värdera eller värdesätta) är en s.k. propositionell attityd. RRR tar upp en (van)tolkning enligt vilken att värdesätta a är en propositionell attityd om dess ”innehåll kan uttryckas som propositionen att a är värdefullt” (2001: 52). Det är självklart att det inte är detta jag menar (precis som det är självklart att när de själva hävdar att det är lämpligt att beundra en person snarare än ett sakförhållande, så avser de inte att förneka att det finns en attityd vars innehåll är propositionen att personen är beundransvärd). För att värdesättande i min mening skall vara en propositionell attityd krävs att propositionen att a är värdefullt, genom vilken man sätter värde på a , är logiskt ekvivalent med någon proposition av formen ”Det är värdefullt att a är ...”.

I syfte att göra det plausibelt att attityden att sätta värde på något är propositionell drar jag en parallell till attityden att tro på något: att sätta värde på a är elliptiskt precis som att tro på mänskligheten är en ellips för en tro på någon proposition, kanske att mänskligheten kommer att övervinna de problem den skapat för sig själv. Ungefär som tron på mänskligheten kan bedömas som (o)riktig genom att den medger propositionell expansion i ljuset av sina skäl – en tro på mänskligheten därför att dess uppfinningsförmåga hittills övervunnit alla hinder gör den

t.ex. till en (o)riktig tro på att mänskligheten kommer att övervinna framtida hinder – så kan attityden att sätta värde på något bedömas som (o)riktig genom att dess skäl tillåts utvidga objektet till en (o)riktig proposition.

RRR invänder mot detta argument att det ”praktiskt taget” förutsätter vad som skall bevisas (2001: 53). Det är mycket svårt att se hur denna invändning kan ha fog för sig. Oavsett vilken inställning man har till vad jag försöker bevisa – att det är fakta som ytterst är värdebärande – måste man erkänna att attityden att sätta värde på något har egenskapen att kunna vara riktig eller oriktig. Man kan också finna att den mest plausibla förklaringen till hur en attityd kan vara riktig eller oriktig är att dess innehåll är propositionellt och alltså har sanningsvärde. Det är alltså helt klart att argumentet inte förutsätter vad som skall bevisas, och det tycks mig som om bara den ytliga likheten mellan *orden* ”värde” och ”värdera” kan inbillas en något annat.

RRR förfäktar en pluralism som innebär att de responser ”som är lämpliga med avseende på ett värdefullt objekt” inte behöver ”passa andra värdefulla objekt”. De illustrerar med att ”vi kan beundra en person men inte ett sakförhållande” (2001: 50). Detta är ett tendentiöst sätt att förneka att vi kan beundra att något är si eller så. Sanningen är tvärtom, påstår jag, att närhelst vi beundrar (högaktar, respekterar eller älskar, för att ta några andra attityder de nämner) en person, beundrar (högaktar, etc.) vi att något är si eller så rörande vederbörande.

Anledningen är att när vi beundrar någon måste vi ha (goda eller dåliga) *skäl* för vår beundran. Vi kan t.ex. beundra någon av det skälet att han eller hon sitt vuxna liv igenom följt vissa grundprinciper och aldrig givit efter för vad som av omgivningen anses för politiskt, filosofiskt, etc. korrekt. Dyliga skäl är innehållet i trosföreställningar som – skulle många hävda – förorsakar vår beundran. Som innehållet i våra trosföreställningar är skäl något propositionellt.

De är i denna bemärkelse något ”medvetet” (vilket inte implicerar att vi städse är medvetna om våra skäl som skäl). Skälsangivelser skiljer sig på så sätt från rena orsaksangivelser. När vi t.ex. säger att vi beundrar någon därför att vi lärt känna vederbörande eller därför att vår hjärna har vissa kemiska egenskaper, menar vi inte att dessa förhållanden figurerar som innehåll i våra trosföreställningar. Snarare anger vi faktiska sakförhållanden som har förorsakat att vi överhuvud har trosföreställningar om vederbörande eller att dessa åtföljs av beundran.

Antag att vi beundrar någon av nämnda skäl; då, hävdar jag, beundrar vi just att något är ett sakförhållande eller faktum, nämligen att vederbörande hela sitt vuxna liv varit trogen vissa grundprinciper. Detta –

nödvändigheten av skäl – är dock inte alltid nyckeln till hur en attityd som *prima facie* riktar sig mot en person eller ett konkret ting kan rekonstrueras så att den riktar sig mot att något är fallet. Ponera att jag älskar eller åtrår en kvinna därför hon, i mitt tycke, är klok och vacker. Då är det orimligt att reducera detta till att jag älskar eller åtrår att hon är klok och vacker. Lyckligtvis anmäler en annan reduktionsmöjlighet sig omgående: jag älskar eller åtrår att vara tillsammans med henne därför att hon är klok och vacker. Grunden till skillnaden är, enligt mitt förmenande, att medan kärlek och åtrå huvudsakligen är viljeattityder, som manifesterar sig i vissa beteendeformer, är beundran en uppsättning känslöförmåelser som grupperas tillsammans till följd av att de har en gemensam propositionell orsak.

Det skall emellertid villigt erkännas att de ”responser” RRR räknar upp (2001: 50) utgör en tillräckligt heterogen samling för att man inte om dem alla skall kunna säga att de i grunden riktar sig mot propositionella objekt. Det är värt att försöka utreda varför så inte är fallet därför att det reser ett frågetecken inför deras tillvägagångssätt. Ett belysande exempel de förser oss med är responsen att skydda något. Man kan uppenbarligen inte skydda fakta eller sakförhållanden. Anledningen är förmodligen att kan man skydda något endast om man tror att det kan hotas av någon skada eller förstörelse som man förmår förhindra, och detta gäller knappast fakta. Till andra responser som inte kan riktas mot fakta hör att hedra, hylla, lovprisa, smutskasta, berömma, klandra, förebrå, belöna, bestraffa, etc. De är responser som måste riktas mot personer eller åtminstone kännande varelser. I så måtto borde en appell till dem stärka RRR:s argument – ändå saknas de på deras lista. Varför? De tycks vara kvalificerade såtillvida som de involverar en (positiv eller negativ) värdering av sitt objekt. Ett problem med att appellera till dem är emellertid att det är så tydligt att förhållandet att de inte kan riktas mot fakta har sin grund i en annan egenskap hos dem, nämligen att de inbegriper agerande som är meningsfullt endast gentemot ett medvetet subjekt.

Därmed har vi blottlagt en principiell svårighet med RRR:s procedur att appellera till en ren uppräknings av attityder vars påkallande anses göra något värdefullt: det måste visas inte bara att dessa inte alltid kan ses som faktainriktade, utan också, där så är omöjligt, att *detta beror på just den egenskap som gör dem kvalificerade att uppföras på en lista över attityder vars påkallande gör något värdefullt* och inte på någon annan egenskap de tillfälligtvis råkar ha (som ifråga om de i den föregående paragrafen uppräknade attityderna). Vilken kan den förre egenskapen vara? Om den är egenskapen att involvera en värdering, då förefaller den tillförlitligaste

strategin vara att gå direkt på attityden att värdera något och fråga om den alltid kan förstås som faktainriktad – vilket är precis vad jag gör.

2. TVÅ TYPER AV REDUKTION

Vad nu värden anbelangar, medger RRR själva att när ting tillskrivs värde, vilar dessa attributioner nödvändigtvis på skäl (se bl.a. 1999: 38). Om a tillskrivs värde, måste det finnas någon egenskap E som a tilltros och som är skälet till värdeattributionen. Så om vi tycker att a har värde, är det därför att vi tror att a har E och tycker att a – och, om universaliserbarhet råder, relevant lika saker – är värdefulla om de har E . I min uppsats föreslog jag att vår värdering av a då kan reduceras till att vi tycker att det är värdefullt att a existerar därför att vi tror att a har E och tycker att det är värdefullt att a – och liknande ting – existerar om de har E .

Som jag förklarar i sista paragrafen av sektion 3 i min uppsats (2001: 43-4) ser jag det förhållandet att förklaringen av värdet av att a existerar på detta vis kopierar förklaringen av a :s värde som ett indicium på att de förklarade värdena är värde av en och samma sak. RRR invänder att om värdet av a sålunda inte förklaras genom värdet av att a existerar ”så är det ju desto orimligare att hävda, som Persson gör, att det förre är reducerbart till det senare. Vill man nödvändigtvis plädera för en reduktion”, fortsätter de, ligger det närmre till hands ”att återföra bägge värdena till värdet hos ... själva exemplifikationen av E ” (2001: 55).

Här förbiser de emellertid att reduktion i två olika betydelser är inblandade. Den reduktion som jag sysslar med i sektion 3 kan kallas *analytisk* reduktion och går ut på att finna en analysans som är logiskt ekvivalent med analysandum. Mitt förslag i detta hänseende är att ” a är värdefull (därför att a har E)” är logiskt ekvivalent med och därför kan vara analytiskt reducerbar till ”det är värdefullt att a existerar (därför att a har E)”. Den reduktion som appellerar till en uttolkning av superveniens i termer av derivation och som sysselsätter mig i sektion 2 av min uppsats, bl.a. i mitt ”avskalningsexperiment” (2001: 39), kan snarare karakteriseras som en *specifikations*reduktion. Den går ut på att om a , eller a :s existens, har värde därför att a har E , är det egentligen inte hela a , eller existensen av hela a , som har värde utan bara den häri inkluderade exemplifikationen av E som har värde, ett värde från vilket värdet av helheten är derivativt. Denna exemplifikation av E har värde därför att varhelst E är exemplifierad – dvs. varhelst något är E – så är det värdefullt att E är exemplifierad. Så mycket följer av ”Det är värdefullt att a existerar därför att a har E ” enligt universaliserbarhetstesen.

Distinktionen mellan dessa två reduktioner underminerar RRR:s invändning: att både värdet av a och av dess existens deriveras från värdet av en exemplifikation av E innebär en specifikationsreduktion av dem båda till det sistnämnda. Detta konkurrerar inte med min reduktion av värdet av a till värdet av a 's existens eftersom denna reduktion är analytisk. Tvärtom bekräftar förklarbarheten av bådas värde ur en gemensam *explanans* ("därför att a har E ") riktigheten av den analytiska reduktionen. (Däremot är tolkningen av denna förklarbarhet i termer av härledbarhet och specifikationsreduktion inte nödvändig för erkännandet av analysen.) Om man dessutom betänker att värdet av a tycks kunna supervenera på vilken egenskap som helst hos a utom dess existens, framstår dess existens som väl ägnad att figurera i *analysans*.

3. OM FAKTAS NATUR OCH IDENTITET

Denna uppsats' målsättning är emellertid inte att vidare argumentera för denna analytiska reduktion. Jag ser inte att jag kan göra så mycket mer än vad jag gjorde i min föregående uppsats, att resonera mig fram till det reduktionsförslag som ter sig mest övertygande för mig. Sedan ankommer det på motståndarsidan att vederlägga det, och det åstadkommer givetvis inte RRR med argument som det just avfärdade. I frårvaren av bättre argument förefaller det mig som om enkelhetsprincipen anbefaller oss att utgå ifrån att en reduktion som den föreslagna håller streck och att det som ytterst är värdebärande är av ett och samma slag: fakta.

Här vill jag kort utveckla min generella syn på faktas värde, vilket jag inte försökte mig på i min tidigare uppsats. Samtidigt kommer jag att undanröja några missförstånd och misstag som RRR verkar göra sig skyldiga till i sin replik. Därmed hoppas jag att det kommer att framgå att jag hade rätt i min tidigare uppsats när jag hävdade att RRR inte behöver bestrida reduktionen av värdebärare till fakta för att försvara sin huvudtes att det finns finala värden som inte är intrinsikala.

Vad är ett faktum och under vilka betingelser är ett faktum identiskt med ett annat? Ett faktum har alltid konstituenten som består minst i en egenskap och i något som instantierar (eller exemplifierar) egenskapen, en "instantiator". Instantiatorn kan vara en rumslig plats vid en tidpunkt, som i faktumet att det finns vatten här och nu, eller ett tingsligt subjekt vid en tidpunkt, som i faktumet att jag nu väger 73 kg. Naturligtvis kan egenskapen vara relationell och förutom subjekt kräva ett eller flera objekt. Men låt oss till att börja med inskränka oss till fakta som det sistnämnda, vilka har formen $[a, E, t]$ (där " a " står för subjektet, " E " för

egenskapen och "t" för tidpunkten). Ett rimligt förslag är att ett faktum är identiskt med ett annat om och endast om deras konstituenten är identiska. Detta leder naturligen fram till ett kriterium av det slag Jaegwon Kim har utarbetat med början i (1966): $[a, E, t]$ är samma faktum som $[a', E', t']$ om och endast om $a = a'$, $E = E'$ och $t = t'$. (Kim presenterar dock detta som ett kriterium för händelseidentitet, vilket enligt min mening är något helt annat. En händelse är enligt min uppfattning en konkret entitet som involverar exemplifikationen av flera egenskaper. Till exempel är mitt skrivande just nu och mitt skrivande om fakta och värde just nu en och samma händelse, trots att klausulen som kräver egenskapsidentitet inte tillgodoses.)

Detta kriterium ställer frågor som jag inte kan ge mig i kast med att besvara här, exempelvis "När är en egenskap identisk med en annan?". Det finns emellertid problem med detta "punkt-för-punkt"-kriteriums nödvändighet som måste lösas här. Begrunda följande fakta: att Søren Kierkegaard älskar Regine Olsen och att Regine Olsen är älskad av Søren Kierkegaard. De grammatikaliska subjekten är här inte identiska, inte heller är egenskapen att älska samma egenskap som egenskapen att vara älskad (oavsett vilket rimligt kriterium på egenskapsidentitet som man accepterar). En "punkt-för-punkt"-jämförelse ger således resultatet att dessa fakta är distinkta. Ändå tycks mig intuitionen förtälja att de är identiska.

Det har förfäktats, bl.a. av D.H. Mellor (1998: 103-4), att för de fakta som har orsaker och verkningar gäller att de är identiska om och endast om deras orsaker och verkningar är identiska. Jag är inte speciellt förtjust i detta kriterium, främst av följande skäl: om vi inte kan avgöra om två fakta är identiska, kan vi mycket väl också vara oförmögna att avgöra om de fakta som utgör deras respektive orsaker och effekter är identiska. Men i föreliggande fall stöder kriteriet intuitionen att Søren älskar Regine är samma faktum som att Regine är älskad av Søren. Faktakonstituenterna är här, trots "punkt-för-punkt"-kriteriets motsäggande besked, identiska, vill man insistera.

Hur ser det kriterium ut som stöder denna intuition? Notera först att de partikularia eller individuella företeelser som figurerar i "Søren älskar Regine vid t" respektive "Regine är älskad av Søren vid t" är desamma: Søren, Regine och t. Vidare tycks det rimligt att påstå att den som förstår meningen av satser av formen "x älskar y" och "y är älskad av x" måste förstå att i de möjliga världar där den ena satsen sann är också den andra satsen sann. Låt mig säga att satser som tillmötesgår detta villkor är "explicit ekvivalenta". Lägg märke till att all logisk ekvivalens inte är explicit. Antag, vilket låter plausibelt, att man kan sägas begripa

meningen av ”Triangeln har sidor av lika längd” och ”Triangeln har vinklar av samma grad” utan att inse att den ena nödvändigtvis är sann om och endast om den andra är det. Då är de inte explicit ekvivalenta, trots att de är logiskt ekvivalenta. Jag tror att det är detta som kan göra oss benägna att säga att de attribuerade egenskaperna i dessa två satser inte är desamma.

Ett ”ekvivalenskriterium” för faktum-identitet kan då, i grova drag, formuleras så här: två fakta är identiska om de partikularia som är konstituenten av dem är identiska och de till sin form är explicit ekvivalenta. Enligt detta ekvivalenskriterium kommer fakta som att Søren älskar Regine vid t och att Regine älskas av Søren vid t att vara ett och samma faktum. Jag har som synes bara diskuterat tillämpningen av ekvivalenskriteriet på fakta där den instantierade relationen är tvåställig. Det måste också tillämpas på fakta där den instantierade relationen är tre(eller fler)ställig som i fakta som att z i tiden följer efter först x och sedan y och att x i tiden föregår först y och sedan z . Detta skulle komplicera framställningen, men inte tillföra något principiellt nytt, såvitt jag kan se.

Min slutsats blir alltså att punkt-för-punkt- och ekvivalenskriteriet utgör var för sig tillräckliga villkor, som tillsammans är nödvändiga, för att fakta skall vara identiska eller ha samma konstituenten. Det kan tyckas som en sådan utläggning av faktum-identitet klumpar samman två orelaterade kriterier. Så är emellertid inte fallet, tror jag. Min misstanke är nämligen att en definition av egenskapsidentitet måste appellera till explicit ekvivalens som ett tillräckligt villkor för dylik identitet.

4. OM FAKTAS VÄRDE

Efter denna utredning av ett faktums natur och identitet – som inte gör stort mer än att skrapa på ytan av ett fabulöst problemkomplex – låt mig tackla frågan vad det innebär att det är värdefullt att något är ett faktum. Att säga att det är värdefullt att a har E är att säga att a :s instantiering av E är värdefull. Det är *intrinsikalt* värdefullt att a har E om och endast om denna egenskapsinstantiering är värdefull helt oberoende av om någon annan egenskapsinstantiering, som inte innehålls av a :s instantiering av E , är värdefull.

Notera att denna explikation är förenlig med att, som RRR uttrycker det (1999: 36), det intrinsikala värdet av att något är ett faktum *konstitueras* av dess externa relation till något annat faktum, t.ex. att någon vill att a har E för dess egen skull, så att faktumet blir värdefullt därför att det tillfredsställer en viljeattityd. Detta förutsätter nämligen inte att

faktumet att någon har viljeattityden att a har E är av värde – ett värde från vilket värdet av faktumet att a har E härrör.

RRR invänder att de inte ser någon ”anledning att behandla sakförhållanden annorlunda än vanliga objekt och i deras fall överge den vanliga definitionen på intrinsikalt värde” (2001: 56). Men min konception av faktas intrinsikala värde markerar ingen avvikelse från standarddefinitionen. Grovt uttryckt går denna standardbestämning ut på att – oavsett vad x är, ett konkret objekt, ett faktum – x :s värde är intrinsikalt om och endast om det är oberoende av allting som är externt i förhållande till x . Min konception kan rimligen uppfattas som en precisering av denna standardbestämning snarare än som en avvikelse från den – en precisering som huvudsakligen är ägnad att möjliggöra att en extern relation kan bidra till konstitutionen av ett faktums värde utan att värdet blir extrinsikalt.

RRR finner min konception ”revisionistisk” (2001: 56) därför att de tolkar intrinsikalt värde i termer av en supervenienstes som slår fast att om något, x , har värde måste det finnas egenskaper hos x på vilka objektets värde supervenerar eller i kraft av vilka det har sitt värde. Om värdet är intrinsikalt, måste dessa egenskaper naturligtvis vara intrinsikala eller icke-externrelationella (1999: 36). Förmodligen är motivet bakom denna tolkning av intrinsikalt värde att de är angelägna att bereda utrymme för att värdet kan vara intrinsikalt fastän de konstitutiva värdegrunderna är externa. Men jag har öppnat detta utrymme med ett annat grepp: kravet att värdet måste vara oberoende av externa relationer till något *som har värde*. Detta utesluter inte att någots värde konstitueras av relationer till något externt eftersom detta något inte – utan cirkularitet – kan vara värdefullt. Således ser jag inte i det behjärtansvärda strävandet att mönstra ut konstitutiva grunder något skäl att utsträcka supervenienstesens till att gälla allt som har värde – inte bara konkreta objekt utan också fakta, så att om de senare har värde, måste de ha detta värde i kraft av några av *sina* egenskaper, som av nödvändighet är intrinsikala om deras värde är intrinsikalt.

Tvärtom tycks mig en sådan utsträckning av supervenienstesens till värdefullheten av att något är ett faktum som otillbörlig. När man anger på vad ett konkret objekts intrinsikala värde supervenerar, preciserar man, enligt min mening, vilka interna egenskaper hos objektet som är säte för dess (intrinsikala) värde. Att ange de av ett objekts interna egenskaper på vilka dess intrinsikala värde supervenerar är med andra ord att ange de av dess egenskapsexemplifikationer från vilka objektets värde härrör. När dessa egenskapsexemplifikationer eller fakta har angivits, finns det inget utrymme att undra på vilka egenskaper dessa egenskaps-

exemplifikationers intrinsikala värde supervenerar, ty dessa egenskaps-exemplifikationers värde härrör inte i sin tur från några egenskaper de exemplifierar. De är de yttersta värdebärarna. Supervenienstesesen måste därför gälla konkreta ting, vars värde är härledbart från någon (äkta) delmängd av de egenskaper de exemplifierar. Den gäller däremot inte dessa egenskaps-exemplifikation eller fakta vars värde inte är derivativt från några egenskaper de i sin tur exemplifierar.

Det kan inbjuda till en felaktig tillämpning av supervenienstesesen att begagna sig av den behändiga konstruktionen ”fakta är det som (ytterst) har värde”. Detta kan i förstone förefalla vara ett påstående om fakta i vilket de tillskrivs egenskapen att ha värde – ett värde som, enligt supervenienstesesen, måste supervenera på egenskaper som fakta har. Mer rättvisande, om än omständligare, är att formulera min tes som så: det som (ytterst) är värdefullt är alltid att något är ett faktum.

Vi kan förvisso göra påståenden *om* fakta, i vilka de tillskrivs egenskaper. Till exempel kan vi säga, som jag har gjort ovan, att de har vissa konstituenten, t.ex. någon instantierad egenskap och någon instantiator som denna egenskap tillkommer. Det är emellertid inte detta vi gör när vi säger att det är värdefullt att p (exempelvis att det går väl för den moraliskt gode). Vi gör inte här ett påstående om faktumet att p i vilket det tillskrivs egenskapen att vara värdefullt. Vi säger här lika lite något om faktumet att p som vi skulle göra om vi påstod att (det är så att) p . Det är riktigt att den senare utsagan kan vara sann om och endast om det är ett faktum att p . Men härav följer inte att den är en utsaga *om* detta faktum, att den är en utsaga vars *subjekt* är detta faktum. (Om så vore fallet, vad skulle den säga om detta subjekt, vilken egenskap skulle den tillskriva det?) På samma sätt är påståendet att det är värdefullt att p ingen utsaga *om* faktumet att p , men det är icke desto mindre – om jag har rätt – sant om och endast om det är ett faktum att p (endast genom detta kan nämligen någon viljeattityd att p tillfredsställas). Det är i stället en utsaga om det vari faktumet består.

Varför RRR finner det ”svårt” att tillämpa denna teori på ”komplexa sakförhållanden” (2001: 56), som disjunktiva, konjunktiva, etc. övergår mitt förstånd. För att ta ett enkelt exempel: antag att det är intrinsikalt värdefullt att a har E och att detta faktum vid en logisk analys befinns bestå i konjunktionen av att a har E_1 och att a har E_2 . Då implicerar min teori att det är intrinsikalt värdefullt [att a har E_1 och att a har E_2]. (Här kan det vara så att det intrinsikala värdet helt och hållet härflyter ur att a har E_1 , så att det egentligen är på exemplifikationen av denna egenskap som a :s värde supervenerar.) Alltså kan jag inte se varför min teori generellt skulle vara så svår att tillämpa på komplexa sakförhållanden, även

om det givetvis kan finnas sådana förhållanden vars värde är svårt att fastställa.

5. OM DEN FÖREGIVET VÄRDEGRUNDANDE INTERNA EGENSKAPEN HOS FAKTA

Två kritiska synpunkter på RRR:s tanke att faktas värde blir intrinsikalt genom att supervenera på en intern egenskap hos dem kan anföras. Denna tanke förutsätter för det första oriktigheten av den reduktion av de yttersta värdebärarna till fakta som jag förespråkar. För det andra följer det av min analys av faktas identitet att, om RRR har rätt beträffande superveniensbasen av faktas värde, skulle ett och samma faktumvärde kunna vara både intrinsikalt och extrinsikalt, vilket givetvis är absurt.

Antag att värdet av en viss klänning är extrinsikalt därför att det är baserat på att den tillhört Diana, en extern relation. Enligt min reduktionspropå är "Klänningen som tillhört Diana är värdefull" ekvivalent med "Det är värdefullt att klänningen som tillhört Diana existerar". Likmätigt RRR:s utläggning av faktas intrinsikala värde rör det sig om slikt värde i det sistnämnda fallet enär värdet baserar sig på en intern egenskap hos det värdefulla faktumet, nämligen egenskapen att "*implicera existensen av en klänning som har tillhört Diana*" (2001: 56–7). Mot denna utläggning kan man för det första invända att den är tendentiös såtillvida som att det ur den omedelbart följer att min reduktion är felaktig. Min reduktion kan ju inte gärna vara riktig om dess *analysans* visar sig ha intrinsikalt värde när *analysandum* har extrinsikalt värde. Ett adekvansvillkor för reduktionen måste väl vara att den bevarar det reducerade värdets karaktär.

Reduktionen, som jag fattar den, går ut på att när man säger att ett ting har värde så betyder detta att värdet (alltså ett och samma värde) tillkommer något lämpligt faktum. (Jämför RRR:s uttalande: "When you say that an object, X, is valuable ... what you really mean is that *the value accrues to a state*", 1999: 42, den första kursiveringen är min.) Om reduktionen innebär att *det* värde som *prima facie* tycks tillkomma ett ting egentligen tillkommer ett faktum, kan reduktionen knappast vara korrekt – dvs. värdet kan inte vara ett och samma – om det värde som tillkommer tinget är extrinsikalt medan det värde som tillkommer faktumet är intrinsikalt.

Även om denna tolkning av reduktionen förkastas, och reduktionen antas gälla inte en reduktion av bäraren av ett och samma värde från ett ting till något faktum utan en reduktion av ett värde rörande ett ting till ett *annat* värde rörande något faktum, förblir det oklart varför RRR ser

sig tvungna att gendriva reduktionen för att etablera sin huvudtes att det finns finala värden som inte är intrinsikala. Ty även om reduktionen i den senare tappningen går igenom, *finns* det ting, och om det har visats att *deras* värde ibland är extrinsikalt och finalt, följer det att det *finns* finala värden som inte är intrinsikala. Det är bara det att dessa värden inte finns *oberoende* av vissa *andra* värden, nämligen intrinsikala värden hos fakta. Vi har två typer av värden som går hand i hand.

För det andra, att klänningen som tillhört Diana existerar är, enligt min syn på faktumidentitet, samma faktum som att den här krockskadade klänningen existerar om "klänningen som tillhört Diana" och "den här krockskadade klänningen" refererar till en och samma klänning. Men enligt RRR:s teori om faktas intrinsikala värde är värdet extrinsikalt i "Det är värdefullt att den här krockskadade klänningen existerar" eftersom exemplifikation av den (antaget) värdegrundande egenskapen att vara en klänning som tillhört Diana nu inte impliceras av faktumet. Ett värde av ett och samma faktum kan emellertid inte både vara intrinsikalt och extrinsikalt.

Denna invändning förutsätter att jag har rätt i att kontexten "det är ett faktum att ..." är extensionell i den betydelsen att den tillåter substitution av likarefererande termer – såväl termer som refererar till instantiatorn som termer som refererar till den instantierade egenskapen. (Dock är kontexten inte extensionell i den mer långtgående meningen att den medger substitution av materiellt ekvivalenta satsen.) Men detta drag är ingen idiosynkrasi hos min tolkning av faktumidentitet. Det följer också av Mellors kriterium – samt rimligen av den mer okontroversiella åsikten att fakta kan vara orsaker och effekter.

Jag tycker således att det står klart att RRR missförstår det intrinsikala värdet av att något är ett faktum. Om värdet av ett faktum är intrinsikalt eller ej avhänger inte hur instantiatorn och den instantierade egenskapen beskrivs, utan enbart av vilka dessa entiteter är. Så mycket framgår av punkt-för-punkt-kriteriet.

Ett relationellt faktum, som t.ex. att en viss klänning har tillhört Diana, kan förvisso ha intrinsikalt värde, ty det kan ha värde oberoende av om något externt faktum har värde. (Alltså tar RRR miste när de tror att jag generellt kräver att "den egenskap som i ett intrinsikalt värdefullt sakförhållande attribueras ett objekt måste vara en intern egenskap hos objektet ifråga", 2001: 56n; jag gjorde ett uttalande bara om en viss typ av sakförhållande; 2001: 45). Härav följer dock inte att klänningen som tillhört Diana, eller dess existens, har intrinsikalt värde. Så är fallet – helt i enlighet med RRR:s superveniensprincip – endast om den egenskap på vilken värdet supervenerar är intern hos klänningen, och egenskapen att

ha tillhört Diana är ingen sådan egenskap, även om klänningen identifieras som en klänning som tillhört Diana.

Huvudslutsatsen är emellertid, vilket jag konkluderade redan i min tidigare uppsats (2001: 47), att för att driva sin huvudtes att ting kan ha finala värden som inte är intrinsikala behöver RRR inte bestrida att tings värde kan reduceras till faktas värde.

6. FINALA OCH INSTRUMENTELLA VÄRDEN

Låt mig avslutningsvis kommentera denna tes om finala värden som inte är intrinsikala. Jag vidhåller att de mest övertygande exemplen på dylika är ting som är värdefulla i kraft av att vara unika (eller sällsynta). Jag anser mig emellertid ha visat hur detta värde kan förstås som ett instrumentellt värde, som tingen har i kraft av att vara källa till vissa upplevelser. RRR finner denna förklaring ”utmärkt” (2001: 58), men vill göra gällande att den kan approprieras av den som håller tingens värde för att vara finalt. Jag ställer mig tvivlande till detta drag, men behöver inte bestrida det: så länge förklaringen fungerar åtminstone för mitt syfte, tvingar inte exemplen med unika ting mig att medge existensen av finala värden som inte är intrinsikala.

Dessa exempel är i förstone så bestickande eftersom ett ting som är värdefullt p.g.a. sin unikhet är värdefullt p.g.a. en relation till externa ting. Värdet kan således inte vara intrinsikalt. Likväl finns det ingen extern företeelse som tingen genom beskrivningen ”unik” relateras till så att det skulle kunna värdesättas för denna företeelses skull. Tingen förefaller därför att värderas för sin egen skull. Därför är det inte förvånande att denna typ av exempel förekommer hos alla författare som förespråkar existensen av icke-intrinsikala, finala värden. När det gäller den typ av exempel som RRR introducerar – som en klänning som är värdefull därför att den har tillhört Diana – finns det emellertid en extern företeelse – nämligen Diana – som klänningen relateras så till att det kan hävdas att det sätts värde på klänningen för Dianas skull. Därför uppstår här ett motstånd mot att säga att klänningen värderas för sin egen skull.

Som stöd för sitt påstående förfäktar RRR att det värderade tingen relateras till inte behöver vara värdefullt; det räcker med att det äger ”historisk vikt” (2001: 59). Men för den historiskt intresserade är förmodligen det som har historisk vikt eller betydelse värdefullt, och det är väl sådana individer som värdesätter ting av anledningen att de varit lierade med historiskt viktiga personer.

RRR argumenterar också för att värderingen av en klänning därför att den ingått i Dianas garderob inte är instrumentell (2001: 58). Men av

att en värdering inte är instrumentell följer inte att den är en värdering av något för dess egen skull. Att värdera en bok därför att den fullbordar en serie som utgör ett samlingsobjekt för en är inte att värdera boken som medel eller instrument att fullborda serien. Likväl är det inte att värdera boken för dess egen skull. Boken värderas för att den tillsammans med andra konstituerar något, en komplett serie.

Har då RRR åtminstone rätt i att en värdering av en klänning därför att den varit en av Dianas ägodelar inte är instrumentell? Jag är nu böjd att säga: nej, det är att värdera klänningen som ett kausalt medel. Visst, denna värdering verkar skilja sig påtagligt från en typisk kausalt instrumentell värdering, som att värdera en kamera därför att man med den kan ta bra bilder av Diana. I det senare fallet specificerar skälet den effekt som får en att värdesätta kameran. Men värderingen skulle förbli kausalt instrumentell – om än förtäckt – ifall skälet specificerade en viss mekanism hos kameran om anledningen till att man värderar kameror med denna mekanism är att de låter en ta bra personbilder. På samma sätt, föreslår jag, specificerar ”därför att den har tillhört Diana” en egenskap hos klänningen i kraft av vilken den förorsakar en åtrådd effekt.

Vilken effekt? I kraft av att ha egenskapen att (inses eller anses) ha tillhört Diana hjälper klänningen en att livligt åskådliggöra sig Diana, fungerar klänningen som en ”föreställningspump” (för att använda en term inspirerad av Daniel Dennetts ”intuition pump”). Det är ett känt fenomen att den som saknar en frånvarande älskad som tröst kan stryka någon klädespersedel tillhörande vederbörande. Förklaringen förefaller att vara att beröringen med plagget bidrar till en så livlig föreställning av den saknade att denna beröring i viss mån tillfredsställer önsknigen att beröra den saknade själv.

Detta tycks mig vara en plausibel tolkning av psykologin bakom värderingen av något som minnessak eller som något som har affektionsvärde. Att den håller i alla exempel som RRR skulle vilja anföra, och att dessa därför mangrant är kausalt instrumentella, låter sig svårligen bevisas. Men det är heller inte nödvändigt för att hävda att man här inte värderar något för dess egen skull, dvs. *finalt*, ty som sagt alla värderingar av något för något annats skull är inte kausalt instrumentella eller ens instrumentella.

LITTERATUR

- Kim, Jaegwon 1966. ”On the Psycho-Physical Identity Theory”, *American Philosophical Quarterly*, nr 3.
 Mellor, D.H. 1998. *Real Time II*, Routledge.

- Persson, Ingmar. 2001. "Tings förhållande till värde", *Filosofisk tidskrift*, nr 1
- Rabinowicz, Wlodek & Toni Rønnow-Rasmussen. 1999. "A Distinction in Value: Intrinsic and for Its Own Sake", *Proceedings of Aristotelian Society*, vol. 100, pt 1.
- Rabinowicz, Wlodek & Toni Rønnow-Rasmussen. 2001. "Värdefulla ting", *Filosofisk tidskrift*, nr 1.